

UNIVERSITATEA BABEȘ–BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ STUDII DE HUNGAROLOGIE

*Obiceiurile de lectură ale liceenilor din clasele cu predare în limba maghiară din Transilvania
și canonul școlar*

REZUMAT

Conducător doctorat:

Conf. univ. dr. habil. Berszán István

Doctorand:

Kovács Péter Zoltán

Cluj-Napoca

2026

Cuprins

I. Introducere.....	5
I.1. Formularea problemei.....	5
I.2. Selectarea grupului-țintă.....	9
I.3. Obiective.....	13
I.4. Structura lucrării.....	14
II. Introducere teoretică.....	15
II.1. Sociologia lecturii.....	15
II.1.1. Istoria sociologiei lecturii maghiare (centre și cercetători).....	16
II.1.2. Sinteza cercetărilor anterioare.....	19
II.1.3. Ipoteze formulabile (sociologia lecturii).....	88
II.2. Teoria canonului.....	92
II.2.1. Canonul immanent și cel instituțional.....	93
II.2.2. Caracteristicile generale ale canoanelor instituționale.....	100
II.2.3. Canonul școlar.....	107
II.2.4. Alte canoane instituționale și relația lor cu canonul școlar.....	134
II.2.5. Ipoteze formulabile (canon).....	143
III. Descrierea chestionarului.....	146
III.1. Descrierea metodologică și de conținut a chestionarului.....	146
III.2. Definirea grupului-țintă, descrierea exactă a eșantionului.....	148
III.2.1. Descrierea grupului-țintă.....	148
III.2.2. Metodologia eșantionării.....	149
III.2.3. Problema reprezentativității.....	153
III.3. Descrierea software-ului utilizat pentru analiza datelor (SPSS).....	160
IV. Analiza datelor obținute prin chestionar pe baza întrebărilor.....	162
IV.1. Performanța lecturii și frecvența lecturii.....	162
IV.1.1. Performanța lecturii.....	162
IV.1.2. Frecvența lecturii.....	174
IV.1.3. Relația performanței și frecvenței lecturii cu alți factori.....	178
IV.1.4. Motivele celor care nu citesc niciodată.....	184
IV.1.5. Verificarea ipotezelor relevante.....	188
IV.2. Activități de timp liber.....	191
IV.2.1. Compararea datelor anterioare cu cele ale cercetării actuale.....	191
IV.2.2. Relația activităților de timp liber cu alți factori.....	195

IV.2.3. Verificarea ipotezelor relevante.....	199
IV.3. „Meniul zilnic” al cititorului.....	201
IV.3.1. Compararea datelor anterioare cu cele ale cercetării actuale.....	201
IV.4. Preferințe de gen.....	204
IV.4.1. Prezentarea datelor anterioare.....	204
IV.4.2. Datele cercetării actuale.....	215
IV.5. Limba lecturii.....	217
IV.5.1. Prezentarea datelor anterioare.....	217
IV.5.2. Datele cercetării actuale.....	227
IV.5.3. Relația limbii lecturii cu alți factori.....	233
IV.6. Analiza cărții citite în prezent.....	238
IV.6.1. Prezentarea datelor anterioare.....	238
IV.6.2. Datele cercetării actuale.....	239
IV.7. Autori preferați și autori maghiari.....	245
IV.7.1. Autori preferați.....	245
IV.7.2. Autori maghiari preferați.....	262
IV.8. Cea mai memorabilă lectură / carte recomandată.....	266
IV.8.1. Prezentarea datelor anterioare.....	267
IV.8.2. Datele cercetării actuale.....	268
IV.9. Ai citit-o?.....	281
IV.9.1. Prezentarea datelor anterioare.....	281
IV.9.2. Datele cercetării actuale.....	283
IV.9.3. Relația răspunsurilor la întrebarea „Ai citit-o?” cu alți factori.....	291
IV.10. Opinii despre lectură.....	292
IV.10.1. În opinia mea, lectura.....	292
IV.10.2. În opinia mea, textele literare.....	301
IV.10.3. De la un roman bun aștept ca.....	307
V. Concluzii.....	311
VI. Sinteză și perspective.....	331
Bibliografie.....	334
Anexă (chestionarul utilizat în cercetare).....	342

Investigarea obiceiurilor de lectură ale elevilor de liceu a fost determinată de lipsa informațiilor. La începutul studiilor mele doctorale, mi-am propus să determin ce caracteristici au lecturile populare în rândul acestei categorii de vârstă – doream, de fapt, să răspund la întrebarea pe baza căror criterii ar fi recomandabil ca profesorii să recomande lecturi sau să aleagă lecturi obligatorii ori recomandate pentru elevii lor. M-a interesat în ce măsură (și dacă, în general) alegerea lecturilor de către această categorie de vârstă este influențată de genul operei, de lungimea acesteia, de complexitatea lingvistică și de structurarea ei, sau chiar de tematica sa.

Această sarcină s-a dovedit însă imposibil de realizat în lipsa unei cunoașteri exacte a celor mai populare lecturi, astfel că am considerat necesar să realizez o cercetare sociologică amplă asupra lecturii în rândul elevilor de liceu din Transilvania, vorbitori nativi de limbă maghiară, care studiază în clase cu predare în limba maghiară, iar apoi să interpretez datele în lumina canonului școlar. În prima fază a cercetării, ca urmare a restrângerii focalizării, următoarele întrebări au fost aduse în prim-plan (în organizare tematică):

- Ce citesc elevii de liceu din Transilvania care învață în clase cu predare în limba maghiară? Ce anume citesc cu plăcere acești elevi?
- În ce constă diferența dintre sfera lecturilor populare și totalitatea lecturilor obligatorii și/sau recomandate în școală?
- În ce măsură influențează programa școlară obiceiurile de lectură ale elevilor de liceu? Este posibil ca dezbaterile de politică educațională și cele privind canonul să își rateze, în ultimă instanță, ținta, mai exact să rateze, să neglijeze sau să piardă din vedere recunoașterea și conștientizarea reală a nevoilor, respectiv a particularităților și domeniilor de interes ale grupului care constituie obiectul acestor dezbateri?
- Ce relație se poate observa între obiceiurile de lectură și utilizarea internetului (inclusiv utilizarea rețelelor de socializare)?
- Ce relație se poate observa între alte activități de timp liber ale elevilor, evaluarea acestora și timpul alocat lor, și obiceiurile lor de lectură?

Pentru formularea ipotezelor cercetării pe baza acestor întrebări a fost, desigur, necesar să trec în revistă atât cercetările anterioare privind obiceiurile de lectură, cât și factorii sociali și instituționali care influențează lecturile grupului-țintă.

Lucrarea realizată ca urmare a acestei activități

- trece în revistă literatura de specialitate relevantă din sociologia lecturii și prezintă ipotezele formulate pe baza constatărilor cuprinse în aceasta (capitolul II.1);
- trece în revistă perspectivele relevante ale teoriei canonului și prezintă ipotezele formulate pe baza sintezei teoretice (capitolul II.2);
- prezintă chestionarul elaborat în vederea răspunderii la întrebările formulate și a verificării ipotezelor (capitolul III);
- analizează datele obținute prin intermediul chestionarului (capitolul IV);
- verifică ipotezele formulate în lumina datelor analizate (capitolul V);
- încearcă să ofere, pe baza datelor analizate, un răspuns cuprinzător și orientat spre viitor la întrebările formulate (capitolul VI).

După trecerea în revistă a literaturii relevante din sociologia lecturii și a istoricului cercetărilor, în lucrare sunt formulate următoarele ipoteze:

H1.1: Presupun că utilizarea internetului (fără a include utilizarea rețelelor de socializare) va avea o popularitate moderată în rândul populației investigate.

H1.2: Presupun că utilizarea rețelelor de socializare va avea o popularitate ridicată în rândul populației investigate.

H1.3: Presupun că utilizarea internetului și a rețelelor de socializare va influența negativ performanța de lectură și frecvența lecturii.

H2.1: Presupun că populația investigată va avea o performanță de lectură și o frecvență a lecturii mai ridicate decât populația adultă.

H2.2: Presupun că populația investigată va avea o performanță a lecturii mai scăzută decât datele măsurate anterior pentru grupe de vârstă similare.

H2.3: Presupun că populația investigată va avea o performanță de lectură mai bună decât cea a elevilor de liceu din Ungaria.

H3.1: Presupun că vor putea fi observate diferențe semnificative – mai mari decât cele constatate în rândul adulților – între obiceiurile de lectură ale băieților și ale fetelor.

H3.2: Presupun că vor putea fi observate diferențe semnificative – similare celor constatate în rândul adulților – între obiceiurile de lectură ale persoanelor cu domiciliu permanent în mediul rural și ale celor din mediul urban.

H3.3: Presupun că vor putea fi observate diferențe semnificative între obiceiurile de lectură ale elevilor care frecventează clase din diferite profiluri.

H3.4: Presupun că lectura în mai multe limbi va prezenta o corelație pozitivă cu performanța și frecvența lecturii.

H4.1: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, autorii străini vor ocupa un loc important.

H4.2: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, autorii contemporani vor ocupa un loc important.

H4.3: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, autorii de literatură de consum, de literatură ușoară, de divertisment, vor ocupa un loc important.

H4.4: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, literatura informativă (non-fiction) va ocupa un loc important.

H4.5: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, vor apărea autori „de modă”, adică autori care dobândesc rapid popularitate, dar a căror popularitate se estompează la fel de repede. (Această ipoteză, în mod firesc, nu poate fi demonstrată printr-o singură colectare de date, însă formularea ei poate oferi prilejul de a examina dacă, în seriile de date ale cercetărilor anterioare, pot fi identificați astfel de autori.)

H4.6: Presupun că lista autorilor preferați se va dovedi mai conservatoare decât lista autorilor citați în prezent.

H4.7: Presupun că lista autorilor celor mai memorabile lecturi se va dovedi mai conservatoare atât decât lista autorilor citați în prezent, cât și decât lista autorilor preferați.

H4.8.1: Presupun că populația investigată va avea o structură a lecturilor mai conservatoare în comparație cu cea din Ungaria.

H4.8.2: Presupun că structura lecturilor populației investigate va prezenta particularități regionale (cum ar fi popularitatea relativ ridicată a autorilor transilvăneni).

H4.9: Presupun că anumiți autori populari în rândul populației investigate coincid cu autorii care s-au dovedit populari în cele mai recente cercetări realizate pe eșantioane de adulți. (Pe baza rezultatelor cercetărilor efectuate după anul 2010, presupun următoarele nume: Danielle Steel, Lőrincz L. László, Rejtő Jenő, Stephen King, J. K. Rowling, Dan Brown, J. R. R. Tolkien, George R. R. Martin, Müller Péter, Agatha Christie, Robert Merle, Fejős Éva, Nora Roberts, Robin Cook.)

H4.10: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, vor apărea autori care publică multe volume și/sau în formă de serii.

H4.11: Presupun că, în structura lecturilor populației investigate, vor apărea autori și opere de literatură populară destinate adulților.

După trecerea în revistă a literaturii de specialitate din teoria canonului, precum și după definirea aspectelor relevante ale noțiunii de canon școlar din perspectiva grupului-țintă al cercetării, în lucrare formulez următoarele ipoteze:

H5.1: În cazul grupului investigat, gradul de lectură al autorilor/operei recomandate incluse în programa școlară nu va fi mai ridicat decât cel al operelor care nu sunt incluse în programă.

H5.2: În cazul grupului investigat, gradul de lectură al autorilor/operei recomandate incluse în programa școlară va fi mai scăzut decât datele similare obținute în cele mai recente cercetări realizate pe eșantioane de elevi de liceu din Ungaria.

H5.3: Popularitatea/gradul de lectură al autorilor/operei care figurează în manuale, dar nu sunt incluse în programele școlare ale disciplinelor, va fi scăzut.

H5.4: Printre operele citite de grupul investigat vom regăsi puțini autori care fac parte din canonul școlar al predării limbii și literaturii maghiare.

H5.5: Printre operele citite de grupul investigat vom regăsi mulți autori care fac parte din canonul școlar al predării limbii și literaturii române.

După formularea ipotezelor, în lucrare stabilesc metodologia pe care intenționez să o utilizez pentru verificarea ipotezelor, aceasta fiind bazată pe o anchetă prin chestionar. În structura chestionarului – în vederea comparabilității diacronice a răspunsurilor – mă aliniez mai multor cercetări anterioare. Acesta conține atât întrebări utilizate și în cercetările anterioare, cât și întrebări care diferă parțial sau în totalitate de acestea.

Primele 10 întrebări ale chestionarului înregistrează variabilele demografice, precum: genul; numărul de ani împliniți; anul de studiu; nivelul maxim de studii al mamei, respectiv al tatălui; tipul de domiciliu permanent; numele localității în care se află școala respondentului; limba maternă; profilul; specializarea clasei.

Înainte de întrebările referitoare la obiceiurile de lectură, am considerat important să includ și o întrebare referitoare la un factor care, în opinia mea, poate influența, de asemenea, activitatea de lectură a grupului-țintă. Întrebarea 11, aferentă acestui aspect, a vizat timpul alocat activităților desfășurate în afara orelor de curs (precum lecții private, ore de pregătire, cercuri, antrenamente sportive, cursuri de muzică și dans etc.).

Secțiunea chestionarului care urmează după această întrebare înregistrează obiceiurile de lectură și de consum cultural ale respondentului. În primul rând, printr-o întrebare pe scală Likert (întrebarea 12), am considerat oportun să evaluez în ce măsură respondenții consideră atractive anumite activități de timp liber (în număr de 31). Metodologia acestei întrebări urmează, de asemenea, practica Bibliotecii Naționale Széchényi (OSZK) și a Academiei Maghiare de Științe (MTA). Întrebarea 13 a devenit o întrebare de tip „meniul zilnic al cititorului”, preluată din metodologia Bibliotecii Metropolitane Szabó Ervin din Budapesta (FSZEK): în formularea lui Tóth Máté, această întrebare „căuta să răspundă la ce tipuri de conținut au consumat respondenții. Din aceasta se poate deduce în ce forme au întâlnit conținut scris cei care nu se consideră cititori de cărți.”

Întrebările 14 și 15 ale chestionarului au vizat performanța lecturii („Pe lângă ocupațiile tale – în afara manualelor – citești cărți?”), respectiv frecvența lecturii („Cât de des obișnuiești să citești cărți?”). Dintre cele două întrebări – care, practic, pot fi interpretate și ca întrebări de control una pentru cealaltă – prima își are originea în metodologia OSZK, în timp ce cea de-a doua în metodologia Tárki. În întrebarea 16 am considerat justificat să întreb și despre motivele

celor care nu citesc; această considerație a fost determinată, de asemenea, de practica Tárki. În ceea ce privește lectura citită în prezent sau cel mai recent, am întrebat prin intermediul întrebării 17 (bazată pe metodologia OSZK), despre genurile preferate prin întrebarea 18, iar despre limba lecturii prin întrebarea 19.

A urmat apoi acel grup de întrebări prin intermediul căruia am putut colecta de la respondenți nume concrete de autori și titluri concrete de lecturi: întrebarea 20 a vizat autorul preferat, întrebarea 21 autorul maghiar preferat, întrebarea 22 cea mai memorabilă experiență de lectură, iar întrebarea 23 cartea recomandată celui mai bun prieten.

Ideea întrebării 24 a fost preluată de la cercetătorii Universității din Kaposvár, după care am modificat forma întrebării. În cazul meu, întrebarea a fost formulată astfel: „Ai citit (parțial sau în întregime) următoarele opere?” Lista de opere a fost alcătuită din 30 de itemi. Ultimele trei întrebări ale chestionarului au urmărit să obțină date despre atitudinea respondenților față de lectură; acestea au fost, de asemenea, modelate după practica Universității din Kaposvár.

Descrierea chestionarului este urmată de definirea exactă a grupului-țintă și a eșantionului. În eșantion au fost incluși elevi care învață în clase de liceu cu predare în limba maghiară (nivel ISCED 3). În definirea grupului-țintă, precum și în selectarea eșantionului, m-am bazat pe datele Institutului Național de Statistică. Interogarea tuturor membrilor populației-țintă, care numără câteva mii de persoane, nu a fost, desigur, posibilă, astfel că a fost necesar să recurg la o anumită procedură specifică de eșantionare. Pentru prezenta cercetare, cea mai potrivită a părut a fi o versiune modificată a eșantionării probabilistice multietapizate utilizate și de cercetătorii Tárki pentru constituirea eșantionului de liceeni. Deși această procedură de eșantionare este, în mod tradițional, considerată eșantionare aleatorie, în cazul în care aș fi selectat mai întâi, în mod aleator, câteva școli dintre toate cele din Transilvania care au clase de liceu cu predare în limba maghiară, iar apoi, în cadrul acestor școli, aș fi aplicat chestionarul tuturor elevilor din câteva clase selectate aleator.

Cu toate acestea, acest lucru nu a fost posibil din mai multe motive, în principal deoarece am dorit să realizez personal înregistrarea tuturor răspunsurilor. În acest scop, a fost necesar să mă deplasez la fiecare școală selectată, ceea ce a limitat numărul școlilor care puteau fi vizitate. De asemenea, acest număr a fost limitat și de faptul că nu toate școlile au primit în mod pozitiv

solicitarea, deși acest lucru a constituit mai degrabă o excepție. Astfel, se poate afirma că selecția școlilor nu s-a realizat în mod aleator. În selectarea claselor din cadrul școlilor, am urmărit ca un număr cât mai mare de elevi să completeze chestionarul. În timpul eșantionării, am revizuit de mai multe ori compoziția eșantionului și am încercat să selectez următoarea școală de vizitat în funcție de proporția profilurilor de clasă în cadrul eșantionului. Astfel, se poate spune că nu a fost posibilă realizarea perfectă a eșantionării probabilistice multietapizate, deoarece eșantionarea realizată prezintă și caracteristici ale eșantionării pe cote. În cadrul prezentei cercetări, am împărțit populația de bază în subgrupuri după următoarele criterii: profilul clasei, genul și tipul de domiciliu.

Eșantionarea a fost realizată sub forma unei activități individuale. Am urmărit ca, din considerente legate de aspirația către reprezentativitate, să fie incluși în eșantion un număr cât mai mare de elevi. Rata de validitate a chestionarelor primite a fost de 98%, întrucât, în urma aplicării chestionarului, din 1945 de respondenți au rezultat 1906 chestionare completate valid. Am depus eforturi pentru a vizita cât mai multe școli din cât mai multe județe, precum și pentru a colecta date, în cazul fiecărui județ, din clase aparținând tuturor celor trei profiluri. În eșantion au fost incluși elevi din 25 de școli din 19 localități.¹

În cursul eșantionării, nu a fost posibilă stabilirea cotelor în funcție de gen și de tipul de domiciliu, însă în ambele cazuri proporțiile observate în cadrul eșantionului s-au apropiat foarte mult de cele observate în populația de bază, astfel că, în acest caz, am ponderat datele în software-ul SPSS prin metoda rake weighting. (Analiza datelor obținute în cadrul cercetării a fost realizată cu ajutorul versiunii 27.0.1.0 a SPSS.) Astfel, deși eșantionul nu poate fi considerat reprezentativ fără rezerve, el se apropie în mare măsură de reprezentativitate.

În partea ulterioară a lucrării am examinat valoarea de adevăr a ipotezelor formulate anterior, în urma căreia am reușit să ajung la mai multe concluzii, atât așteptate, cât și neașteptate. La începutul muncii mele, am fost interesat de ce opere și ce autori se dovedesc populari în rândul tinerilor de liceu, în funcție de obiceiurile lor de lectură. Astfel, caut să răspund la întrebarea cum pot fi determinați toți acei factori care joacă un rol în formarea anumitor tipuri de gust, atitudini de lectură și nevoi ale cititorilor.

¹ Târgu Mureș, Aiud, Carei, Cluj-Napoca, Târgu Secuiesc, Oradea, Sfântu Gheorghe, Arad, Odorheiu Secuiesc, Satu Mare, Brașov, Zalău, Săcueni, Turda, Gheorgheni, Bistrița, Tășnad, Timișoara, Șimleu Silvaniei.

Ca unul dintre acești factori posibili, am identificat preliminar utilizarea internetului. Despre grupul investigat s-a constatat că obiceiurile lor de utilizare sunt foarte diverse: folosesc internetul atât pentru menținerea relațiilor, cât și pentru divertisment. Se pare că utilizarea internetului (și, în cadrul acesteia, utilizarea rețelelor de socializare) face parte într-o asemenea măsură din viața lor cotidiană, încât nu poate fi demonstrată nicio legătură între amploarea acesteia și obiceiurile de lectură: prezența online continuă este atât de generalizată în rândul tinerilor, încât cauzele diferențelor în obiceiurile lor de lectură trebuie căutate în altă parte.

Un alt factor posibil care a apărut a fost vârsta, despre care însă s-a dovedit că este într-adevăr determinantă: în concordanță cu observațiile anterioare, se poate afirma că grupa de vârstă mai tânără citește semnificativ mai mult decât cea mai în vârstă și că elevii de liceu maghiari din Transilvania citesc oarecum mai mult decât omologii lor din Ungaria, deși o scădere lentă a performanței lecturii poate fi constatată și în cazul lor.

Contrar așteptărilor mele, diferențierea obiceiurilor de lectură pe criterii de gen s-a dovedit surprinzătoare – lucrarea reușește să arate, în mai multe privințe, că diferențele observabile între obiceiurile de lectură ale băieților și ale fetelor sunt aproape de natură prăpastie. Se pare că lecturile „pentru băieți” se bucură de o popularitate foarte scăzută și, deși există fără îndoială cărți care îi resping pe băieți, totuși (cu excepția categoriei non-fiction cu un număr redus de mențiuni, și în cadrul acesteia în special cărțile cu tematică de dezvoltare personală) nu găsim cu adevărat opere care să ajungă în fruntea listelor de lectură sau de preferințe datorită numărului mare de cititori de sex masculin. Dintre numeroasele constatări ale lucrării, consider că aceasta se numără cu siguranță printre cele a căror reconsiderare ține de sarcinile politicii educaționale în sens larg. De asemenea, poate fi considerată ca atare și constatarea potrivit căreia, în structura lecturilor elevilor, autorii străini, autorii de literatură de consum și de divertisment, precum și non-fiction-ul ocupă un loc important.

În lucrare am reușit să demonstrez că evoluția obiceiurilor de lectură ale elevilor de liceu din Transilvania care învață în clase cu predare în limba maghiară se înscrie în tendințele conturate pe baza datelor furnizate de sociologia lecturii din Ungaria, dar se și abate de la acestea. Se poate observa că dorința de a citi este în scădere, deși ritmul acestei scăderi nu este drastic. Elevii maghiari de liceu din Transilvania, în plus, par să citească oarecum mai mult decât omologii lor din Ungaria și mult mai mult decât populația adultă din România sau Ungaria. Se

observă însă o prăpastie serioasă între genuri, care, în lumina datelor anterioare, pare să se adâncească. De asemenea, se pot observa diferențe mari și între tipurile de clase, unde linia de demarcație se trasează, pe de o parte, între elevii din clasele liceale teoretice și de performanță, iar pe de altă parte, cei din învățământul profesional. Nu este neglijabilă nici constatarea obținută prin examinarea limbii lecturii, potrivit căreia elevii care studiază în limba maghiară par să se îndepărteze de literatura română (și, implicit, putem presupune, și de cultura majoritară). În paralel, rolul limbii engleze este în creștere și, dintr-o perspectivă diferită față de cea menționată în legătură cu limba română, poate oferi motive de optimism faptul că aproape o treime dintre elevi (și 40% dintre cititori) citesc literatură beletristică în limba engleză, adică într-o limbă străină. Acest lucru este, în general, un fenomen de salutat din punctul de vedere al achiziției limbii, al dezvoltării personalității și al utilizării limbii la un nivel înalt.

Prin intermediul lucrării s-a demonstrat că, în cazul grupei de vârstă investigate, principalul concurent al lecturii este mediul social media; totuși, în lumina datelor, a devenit de asemenea plauzibil (deși în prezent încă nu demonstrabil) că utilizarea rețelelor de socializare poate exercita și o influență semnificativă asupra lecturii, nu doar să concureze cu aceasta. Unul dintre rezultatele lucrării este că a devenit mai accesibil de înțeles modul în care social media influențează structura lecturilor. Una dintre întrebările principale care a apărut este dacă tendințele social media măresc numărul cititorilor, eventual chiar și performanța acestora, sau dacă doar modifică gustul acelei categorii de cititori care, oricum – într-o măsură determinată de alți factori – ar fi citit cărți. În lucrare îmi asum, de asemenea, descrierea uneia dintre posibilele modalități de demonstrare a acestei întrebări, atunci când încerc, prin metode de teorie a rețelelor, să descriu și să ilustrez relațiile observabile între autorii preferați.

În lucrare dau glas observației mele potrivit căreia elevii de liceu citesc într-un mod din ce în ce mai „adult”. Piața și industria cărții (dominate în principal de actorii Occidentului global) au recunoscut această nevoie a lor și încearcă să îi aprovizioneze cu proză de mari dimensiuni orientată mai mult sau mai puțin peste nivelul propriei lor grupe de vârstă. Ar fi necesare studii separate pentru a explora exact cu ce tematică și cu ce retorică operează cărțile populare de tip Young Adult și New Adult, cum reușesc să se adreseze cititorilor și ce efecte produc asupra acestora. Ar fi de asemenea interesant de examinat modul în care tinerii cititori – care, deși tineri, devin rapid autonomi atât în gust, cât și în gestionarea timpului – înțeleg

literatura pe care ei înșiși o consideră populară, ce strategii de lectură aplică și cum integrează cele citite în propria lor viață psihică și socială. Această întrebare este interesantă și pentru că lucrarea a arătat că există mari „vârfuri” populare, adică lumea gusturilor elevilor (cel puțin în ceea ce privește imaginea de moment schițată) nu este extrem de fragmentată, așa cum cercetătorul ar fi putut presupune într-o lume informațională determinată de post-truth.

Existența „punților generaționale” (adică a tuturor acelor lecturi care se dovedesc populare pentru mai multe generații, fie în același interval de timp, fie pe parcursul unor perioade determinate) a putut fi, de asemenea, demonstrată de lucrare, dar, în același timp, a ieșit la iveală și numărul lor redus. O parte dintre aceste punți iau naștere prin influența puternică a canonului școlar (astfel sunt, de exemplu, operele citite în școala generală, precum *Băieții din strada Pál*, *Ábel în pădure* sau *Toldi* și *János vitéz*), iar altele independent de acesta (de exemplu, seria *Harry Potter*). Forța de creare a comunității a canonului național este încă destul de puternică, deși pare să fie în scădere, mai ales dacă o privim din perspectiva sistemului educațional din Ungaria. Se pare că programa școlară, ca element constitutiv al canonului școlar, exercită o anumită influență asupra obiceiurilor de lectură ale elevilor, însă această influență este oarecum mai redusă decât cea observată în Ungaria.

Consider că lucrarea poate oferi și repere utilizabile pentru clarificarea în ce măsură este oportun sau, în general, posibil ca operele actualmente populare să fie integrate în procesul educațional. Am putut observa cum popularitatea anumitor opere, deși poate fi ridicată la un moment dat, durează atât de puțin încât, în cazul lor, nici cele mai elementare procese de canonizare nu pot avea loc. Astfel par, în lumina datelor prezentate, seria *Twilight* (și toate romanele cu vampiri), *Cincizeci de umbre ale lui Grey*, *Urzeala tronurilor*, sau romanele lui Jacqueline Wilson și Louis Sachar. În schimb, putem vorbi despre opere care au reușit/reușesc să își păstreze popularitatea pe termen lung fără efectul canonizator al școlii (pe lângă *Harry Potter* și *A Szent Johanna gimi*, de exemplu *Jurnalul unui puști*, sau romanele lui Stephen King ori Agatha Christie), sau chiar să o reactiveze (să ne gândim aici la J. R. R. Tolkien sau la autori care, din anumite puncte de vedere, provoacă o mare surpriză, precum George Orwell, F. M. Dostoievski, Franz Kafka sau Albert Camus). Descrierea acestui din urmă fenomen necesită, fără îndoială, o direcție de cercetare pe care prezenta lucrare nu și-a putut-o asuma: pe lângă spațiile discursive secundare (mediile de critică literară, spațiile discursive științifice), în viitor trebuie să

extindem investigația și asupra spațiilor discursive primare. Aici se încadrează blogurile, vlogurile și platformele organizate „de jos în sus”, de tip „grassroots”, al căror strat cel mai important este constituit de rețelele de socializare.

În concluzie, se poate afirma că obiceiurile de lectură ale grupului investigat nu s-au dovedit deloc uniforme. Atât printre autorii citați în prezent, cât și printre cei preferați sau cei mai memorabili, regăsim autori foarte canonici și populari, clasici și contemporani, maghiari și străini, autori de literatură pentru tineri și autori care scriu pentru adulți, autori citați de generația părinților, precum și mari apariții și mari reveniri. Sper că munca realizată poate contrazice o mare parte dintre generalizările care caracterizează adesea obiceiurile de lectură ale acestei categorii de vârstă.